

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXIV

Rédacteur

NIKOLA TASIĆ

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secrétaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Membres de la Rédaction

MILUTIN GARAŠANIN, RADOVAN SAMARDŽIĆ, MILKA IVIĆ,
ČEDOMIR POPOV, NIKOLAJ TOLSTOJ (Moscou), ANTHONY EMIL
TACHIAOS (Thessalonique), DIMITRIJE ĐORĐEVIĆ (Santa Barbara —
Californie), ALEKSANDAR FOL (Sofia), DRAGOSLAV ANTONIJEVIĆ,
VESELIN ĐURETIĆ, MIODRAG STOJANOVIĆ

B E L G R A D E

1993

ЧОВЕК МЕЂУ ЉУДИМА

Миленко С. Филиповић: *Човек међу људима*, издање Српске књижевне задруге, коло LXXXIV, књига 553, Београд 1991, стр. 1—482.
— Избор радова и предговор Ђурђица Петровић.

Радови М. Филиповића (1902—1969. г.), најплоднијег аутора међу етнологима и антрополозима Југославије, изложени у овој књизи настали су од 1945. до 1969. г. Књига садржи 22 студије М. Филиповића и оне су сврстане у три тематске групе. Групе су: 1) Социјална организација. 2) Друштвене и обичајно-правне организације, и 3) Сродство и брак.

I У првој тематској групи заступљени су радови у којима се расправља о хијерархијском низу спајања структура друштвених организација: од примарних — задруга и род, ка вишим — братство, па до најкомпликованијих — племе. Сви ти облици заједничке повезаности сродника и прикључених несродника имали су веома велику улогу у начину живота, понашања и схватања становника знатних југословенских подручја. Њихови су утицаји још и данас присутни у односу на својину, и у односу на сродничку и ужу територијалну повезаност.

II Друга тематска група радова посвећена је друштвеним и обичајно-правним установама. Реч је углавном о темама које до сада нису биле предмет етнолошких проучавања и расправа. У тим

радовима М. Филиповић истражује веома занимљиве појаве из области економских односа, које су допринеле да се боље упознају појединци или групе, а који нису били сроднички повезани и који су постали блиски захваљујући учесталости њихових пословних и ритуалних сусрета.

III Трећа тематска група радова посвећена је сродству и браку, незаобилазним темама у многим научним радовима етнолога и социолога. У тим студијама И. Филиповић је трагао за непознатим или мало истраженим у науци брачним облицима, легалним или у науци прихваћеним, а по народном схватању корисним и пожељним.

Др Ђурђица Петровић са разлогом закључује: да све садржане студије из социјалне културе М. Филиповића са разрађеним методским поступцима и научним приступима сведоче да је аутор, у времеу када је истраживао и писао, размакао оквире науке којом се бавио, и размакао теме истраживања, као и њихова тумачења. Због тога је М. Филиповић постао поштован научник у својој земљи и ван њених граница.

Ј. Ф. Трифуноски

МОНОГРАФИЈА О ЈЕДНОМ ЈУЖНОМАКЕДОНСКОМ СЛОВЕНСКОМ ГОВОРУ

Васил Дрвошанов, *Кајларскиот говор*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Посебни издања, књига 21, Скопје 1993, стр. 1—174.

После дуже паузе Институт за македонски језик у Скопљу издао је још једну дијалектолошку монографију, овога пута посвећену једном јужномакедонском словенском говору — кајларском говору. Аутор ове луксузно опремљене мо-

нографије, проширене верзије магистарског рада, је др Васил Дрвошанов, већ афирмисан македонски дијалектолог, док су рецензенти два најпознатија македонска дијалектолога, акад. проф др Божицар Видоески и проф. др Коста Пеев.

У *уводу* монографије (стр. 5—9) дати су основни подаци о кајларској области, њеном грчко-словенском етничком саставу, као и о досадашњој оскудној лингвистичкој и фолклористичкој литератури о овој области. Већ у *уводу*, иако то можда није било најнеопходније, аутор се осврнуо на прелазни карактер овога говора, односно на оне језичке црте које словенски кајларски говор везују за источне, или западне македонске говоре, или пак представљају својеврсни иновациони талас везан за ово јужно изоглосно огњиште.

У поглављу посвећеном *фонетици* (стр. 13—50) описан је фонетски (вокали, редукције, елизије и контракције вокала; консонанти. њихово губљење и удвајање) и акценатски систем кајларског говора (место акцента у различитим врстама речи, у страним речима и одређеним синтагматским типовима). У основним цртама овде је дат и преглед главних историјско-фонолошких процеса. У поглављу о *морфологији* (стр. 51—102) прегледно се представљају врсте речи (именице, придеви, заменице, бројеви, прилози, предлози, глаголи), при чему се код појединих врста анализира и њихова творба, како је то већ уобичајено у македонским дијалектолошким студијама. У разматрању *синтаксе* кајларског говора (стр. 89—100) аутор се првенствено задржао на питању реда речи, конгруенције, удвајања објекта те понављању реченичних конституената. Аутор ће се кратко осврнути и на *лексику* кајларског говора (стр. 103—108), пре свега на лексичке дијалектизме, руководећи се при том Упитником за сакупљање дијалектолошког материјала за македонски дијалектолошки атлас, али се у разматрању укључују и лексички архаизми, као и страни лексички наноси (пре свега турски и грчки). У оквиру лексике аутор ће се кратко задржати и на фразеолошкој грађи кајларског говора.

У кратком *закључку* монографије (стр. 109—110) аутор своди најзначајније кајларске црте на

оне које овај говор повезује са источним македонским говорима (нпр. протетичко *в*, редукција ненаглашених вокала, одсуство чланских морфема *в-* и *н-* типа, одсуство деминутивног суфикса *-уле* итд.) и на оне које представљају везу са западним македонским говорима нпр. *цѣ > це*, множ. наставак *-ови*, енклитичка заменичка множ. форма *и* итд.). Значајно је што аутор методама лингвистичке географије утврђује и основне правце ова два важна изоглосна снопа. Тако, изоглосе прве групе језичких особености, на правцу југ—север, „започнуваат на јужната јазична граница, западно од Кајлари, и завршуваат на разни точки од северната јазичка граница“ (стр. 109), док изоглосе друге групе језичких особености „започнуваат на југ, источно од Кајлари, и завршуваат на разни места на север“ (стр. 110).

Иако је аутор и у закључку нагласио да овај говор, у непомредном контакту са северним грчким говорима „интензивно трпи грчко влијание“, било је можда корисно да се грчким језичким утицајима у овом периферном јужнословенском говору посвети више пажње.

Посебну вредност књиге представљају акценатовани дијалекатски *текстови*, дати у другом делу монографије (стр. 113—160). Очито пажљиво одабрани, према њиховој језичкој и фолклористичкој вредности, ови текстови доносе обиље материјала податног и даљим језичким анализама. На крају књиге дата је *библиографија* са четрдесетак најзначајнијих библиографских јединица (стр. 163—166). У овој библиографији можда су се могли наћи и неки други, новији дијалектолошки радови, као замена, или бар допуна појединим радовима објављеним пре више деценија.

*

На основу свега овога може се закључити да монографија др Ва-

сила Дрвошанова о словенском делу кајларског говора представља вредан научни захват у македонску дијалектолошку пробле-

матику. Тиме она себи обезбеђује трајно место у словенској дијалектолошкој литератури.

Првослав Радић

СЕНТИМЕНТАЛНА ПОВЕСТ

Борислав В. Пекић, *Сентиментална повест Британског Царства*, Београд 1993, 351.

У основи многих романа и драмских дела једног од најуспешнијих, најпродуктивнијих и најобразованијих савремених српских писаца Борислава Пекића јесте историја. Пекић је, у својим делима, имао оригиналан однос према историји „при чему су селекција и тенденција неизбежне и легалне“. Вероватно га је та склоност ка историји навела да прихвати улогу предавача на ВВС-ју и, у периоду од пролећа 1988. до пролећа 1991. године, одржи низ предавања о историји Британског Царства од првих знања о енглеском народу до завршетка другог светског рата. Сабрани текстови тих предавања чине последњу књигу Борислава Пекића под насловом „Сентиментална повест Британског Царства“. Књига обухвата двадесет и четири текста различите дужине и садржине.

Објашњење необичног наслова своје књиге Пекић је дао у предговору књиге. Употребивши реч „сентименталан“ он је себи омогућио да не пише објективну историју већ да да „неки посебан, неки мој угао гледања“. Речју „повест“ аутор је себи омогућио слободу приповедања. С обзиром да по свом образовању није био историчар, Пекић је у предговору ове своје књиге рекао и то да је за та предавања и сам морао учити британску историју и то из дела најпознатијих британских историчара. Колико му је задатак био тежак показао је тек у последњем, двадесет четвртом, тексту који би требало да представља закључни суд о енглеској историји: „Писање овакве књиге, по-

готову када се тога аматер подухвати, јесте као споро и тегобно пењање узбрдо. Уколико се више пењете, уколико, дакле, све дубље у енглеску историју улазите, ваши се видици шире и ви све дубље видите, све више о Енглеској знате. Истовремено се, како се у висину пењете, на хоризонту јављају нове појаве. У подножју вам се чини да је ваше брдо усамљено и да стоји без икакве кореспонденције са околином. На врху видите да је оно само део големог пејзажа који се зове светска историја. Колико ваше брдо пејзаж мења, толико и предео у који је посађено на његов изглед утиче“.

Мада је, поред обимне литературе, користио и мемоарска дела Пекић ниједног тренутка није помишљао да створи нешто више од личног виђења историје стварања једног царства и светске силе. Темелно савладавши фактографију енглеске историје, Пекић је могао себи дозволити да слободно размишља, поставља питања и доноси закључке о њеним најзначајнијим периодима и личностима. Он се бавио анализом личности и времена у коме су оне живе као историчар који суверено влада чињеницама. Међутим, није се устезао ни да износи личне утиске и претпоставке заштитивши се од критичара — присталица „чисте“ историје једном једноставном али филозофском и логичком тврдњом која, ма колико деловала контрадикторно, може бити, ако не прихваћена оно бар разматрана од теоретичара историјске науке: „У историографији се нема смисла бавити претпостав-